

Úvodník:

Letní ztráty

Vyjel z Bystřičky Pablo – šéfredaktor, dojel do P., aby – ještě než překročil práh mé dočasné usadby – zahlasil: „Končíme!“ Na letní pouti provázela ho jeho N. a prý i letní chandra; taková rozkošná, protože bych řekl, že neškodná. „Končíme s Texty,“ prohlásil po dvacátédruhé a zatvářil se, že to právě myslí vážně. Jako by chtěl zvěstovat divnou letní ztrátu. Pablo – zvěstovatel?!

A zatím jsou to jiné, neporovnatelně těžší letní ztráty, u kterých by nám mělo docházet, jaké to bez nich bude jinačí. Nejdříve Zdeňka Psůtková: bude kdy někdo umět lépe předat češtině Paustovského, Grina?a pak, v srpnu, pár dní před barevným narozeninovým stolemadeus, amado Jorge Amado!

(Pamatuješ, Pablo, jak jsme četli Gabrielu? Ze žlutých zaprášených stránek sáli vůni hřebíčku a skořice, zeleného bahijského moře? Pamatuješ?! Já jsem to třeba, milý Pablo, cítil moc..... když spadla bahijská noc a Gabriela zapletla silné kakaové stehno do nohou svého muže – jímž jsem byl já. Tak jsem to viděl: ležel jsem v horké vaně ledového kyjevského bytu, četl to všecko a byl zase v krajích, z nichž jen o pár měsíců dříve jsem se vrátil, ty víš. Protože jen krátká chvíle tam, jen jedna noc pod Jižním křížem, v La Puntě, malé vesnici (avokádo, empanadas a mestická dívka): to je více než jakékoli erotic-kokosmické dobrodružství! Evropa je chorý appendix této planety, tvrdím odvtedy.)

Sešli jsme se s Pablem v půli léta u něho na B. Kousek nad Žabárnou přišli jsme k řece. Po velké vodě, byla zelená a rychle utíkala, syčící, koryto jí bylo plné. Obnažili jsme bílá těla do pasu a vstoupili do ní. Dvacet metrů po proudu přibírala řeka proud potoka, co Pablovu ves párá na dvě nesouměrné polovice; bahno zvířené nedávnou bouří a deštěm zkalilo ho do šedohněda; klacky jím pluly. Kdybychom se toho odvážili a zpoceně konstrukce vydali toku, dělajíce krátká nemotorná tempa proti proudu a rozrážejíce ho stříkavě, pohledem ke břehu dospěli bychom asi k tomuto: plyneme směrem zcela opačným. Jsme poutníci na bezcílné pouti hledající soutěsku, která by vedla zpátky do minula. Ale tu přeci najít nemůžeme!

Až Pablo – šéfredaktor po třiadvacáté vyhlásí bankrot těchto stránek, budu vědět, že chlístá podzim a brzy bude večírek. A už to je dobrý důvod pořád být!

René Kočík

Obsah:

úvodník

René Kočík: Letní ztráty___2

poezie

Petr Maděra: ***___12_13

Jakub Chrobák: Dinotice___15

Jan Válek: Hlídaní kamenného vejce,
Děkuju pěkně___15

próza

Milan Orálek: Když byl máj___4_8

Z valašských přísloví___24

překlad

Bohdan Ihor Antonyč: Poezie___9_11

Antonio Di Benedetto: Lítáme___14

comics

Michal Jareš: ___16_17

z archivu

Dalibor Malina: Znovuobjevovaný svět
Jana Kobzáně___19_22

dopis

Jakub Chrobák: Dopis přes
kopec...___23_24

recenze

Pavel Kotrla: Zpět k žlutnoucím stránkám
papíru___25_27

Mojmír Trávníček: Malá recenze na
niveč___27_29

Dora Víceníková: Kytice:
K. J. Erben – F. A. Brabec___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24

tel. (0657) 643 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín

tel. (0657) 619 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 22, ročník VI.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Ma-
lina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina; registrace u referátu kultury OkÚ Vse-
tín pod číslem VS-044/1999, internetová adresa:
www.inext.cz/texty

KDYŽ BYL MÁJ

Milan Orálek

*Břemeno těžší a těžší
neseš, můj domove,
na domy prapory věší
slunce májové...*
(F. Hrubín)

Z hospody se ozývalo hulákání rumunského kmána - znělo to, jako by mu zrovna amputovali nohu; on se však jen opil. Byl květen, zase jednou docela hezký máj, a všichni pořád něco oslavovali. V sokolovně, jež k hospodě přiléhala a v níž se před válkou lid tužil a tančival, svítila po dlouhé době všechna světla. Osvoboditelé zpívali, pili a hodovali; zítra měli znovu bojovat a umírat.

„Co měla na sobě?“ ptal se Jan dychtivě. „Na sobě? Jak to mám vědět?“ smál jsem se. „Tak si vzpomeň.“

„Proč, prosím tě? To je to tak důležité?“ „No jistě že JE. Copak se nepamatuješ?“

„Ne,“ řekl jsem, „nepamatuju. Já si nevšímám šatů.“

„To jsem si moh myslet,“ řekl zklamaně, pak se však znovu nadchl: „Ale ona je doopravdy skvost moravské architektury, vid’!“

„No, dejme tomu. Ale vyhublá je jak prkno. Jí vůbec?“

„Ovšem, že jí,“ odušil samozřejmě, „proč by nejedla? Jablko nebo kůrku chleba denně. Ona má strach, že kdyby jedla víc, že by se už nelíbila, víš?“

„Pár kilo navíc by jí teda neuškodilo,“ mínil jsem. „Co Rumuni?“ zeptal se Jan po chvíli.

„Co chceš vědět?“

„No, máma se ptala, jestli... třeba nesmrdí,“ zašeptal.

Rozesmál jsem se: „Ne. Ale i kdyby – osvoboditelé přece můžou smrdět, ne?“

„To je pravda,“ přikývl Jan se smíchem a povídá: „Sestřička musí být z tolika chlapů na větvi, ne?“

„To víš, že je,“ řekl jsem. „Včera se víc než půl hodiny fintila a nezůstalo to bez účinku, poněvadž ji pak sbalil jeden oficír.“

„A?“ „Vrátila se v pět.“

Jan uznale hvízdal. Měl pro moji sestru odjakživa slabost. Potom přešel k důležitějším věcem: „Nemají cigarety?“

Vtiskl jsem mu jednu do ruky a on si zapálil, dal si šluka a zhodnotil ji: „Paráda!“

Chvilku to vychutnával a pak se zeptal: „A... kdy vlastně odjíždějí?“ „Zítra. Postupují na Kroměříž. A od otce chtějí, aby šel s nima.“ Jan nakrabatil čelo. „A tvoje máma ho pustí?“

„On se jí neptal. A co vlastně může dělat? Copak ty bys nešel?“

„Jasně, že jo. Když člověk seděl šest let na zadku a teď může něco udělat... Já jsem jen myslel, že je to pro tvoji mámu dost blbý.“

Neodpověděl jsem.

Jan si protřel unavené oči a se zábleskem optimismu v nich pravil: „Ale blýská se na časy.“

„Blýská, pravda,“ řekl jsem mrzutě, „ale s jásotem radši ještě chvíli počkáme, že jo?“

Chvilku jsme mlčeli a poslouchali, jak hlasy Rumunů ponenáhlu utichají. Maminka otevřela okna v lokále a rozsvítila v kuchyni. Po pěti minutách zhasla a sešla do sklepa, kde jsme teď mezi pivním bečkami spali, protože z našich pokojů si Rumuni udělali velitelský stan.

Odněkud zazněl sestřin sonorní smích. Potom už jen ticho.

„Co chceš dělat?“ zeptal jsem se Jana. „Kdy? Teď? Zítra?“

„Po válce.“

Jan zabořil ruce do kapes. „Vlastně ani nevím.“ „Vezmeš si Tonču?“

„Prosím tě, zase tak vážné to není.“

„Na školu nás určitě nevezmou,“ uvažoval jsem. „Bude nouze o lidi, takže nejspíš skončíme jako kantoři v nějaké Zadní Lhotě nebo tak něco. A potom? Pámbů ví. A ani to není jisté.“

Jan se zasmál: „Nesmíš o tom tolik přemýšlet. Důležité je, že jsou Němci na lopatkách... A Tonču by sis měl vzít ty, s ním člověk nemá na přemýšlení čas.“

Přelezli jsme zeď a šli zezadu přes dvůr, k naší hospodě. Někde za námi leželo cvičiště, kde byli ještě před několika dny zakopaní Němci s mašinkvérem a odkud ostřelovali příjíždějící rumunskou armádu. Naše familie se zatím třásla ve sklepě strachy, stejně jako jiné familie v jiných sklepech.

„Stavíš se zítra odpoledne?“ řekl jsem. „Už v poledne, jestli chceš.“

Rozloučili jsme se, Jan s rozběhem přeskočil lavičku pod ořechem a uháněl domů. Před kurníkem jsem se srazil se sestrou, upravovala si vlasy. Zeptal jsme se jí, jestli ji kapitán ocenil aspoň na pět cigaret: řekla, že jsem blbec a odešla dovnitř. Noc příjemně chladná, nikde se už nesvítilo. Z komína stoupal k obloze hustý bílý kouř; otec topil, aby nám osvoboditelé do rána neztuhli.

Když jsem se definitivně probudil, bylo půl deváté. Vyhlídl jsem z okna. Zataženo. Člověk si klidně mohl myslet, že začíná docela obyčejný den.

Vstal jsem, sešel dolů, na dvoře se umyl, a pak křepce vkročil do lokálu. Maminka ho zrovna uklízela: rozbitě püllitry, panáky, prázdné flašky... Něco si broukala a vypadala smutně.

„Táta je pryč?“ Přikývla. „Nevzbudilo tě to, když odjížděli?“ řekla mechanicky. „Jasně, že jo. Co je ti?“ zeptal jsem se blbě.

„Nic,“ řekla. Pořád utírala nádobí, pomalu a pečlivě. Zazubil jsem se jako osel: „Moc to osvobození prožíváš.“

Utichla a na okamžik přestala s utíráním. „Víš co, synáčku,“ pronesla nepříjemně, „jdi odsud nebo ti dám pár facek.“

Vypadalo to, že brečí. To se opravdu povedlo. Tak jsem radši oželel snídani a rychle zmizel.

V deset k nám přišla Coufalka, taková otravná baba odvedle. A vzala s sebou hromadu kamarádek, o kterých se v dědině asi třicet let říká, že už musejí každou chvíli pod drn. Ženská, co vedla koloniál, prohlašovala, že se teď kon nemá prodávat, že se má oslavovat a chlapi by měli někde nafasovat pušky a jít se poohlídnout po lesích, jestli se tam někde neschovávají fašisti a ty by měli na místě popravovat, a co nejpotupněji, prosím. Coufalka se přidala a povídala, že by měli Němce posílat do koncentráků, tak jako oni poslali do Sachsenhausenu Jindru Synka a Tomáše Musila a že by se měli zfleku pověsit všichni kolaboranti. Když se jí maminka ptala, jak přesně si to představuje, odpověděla jí, že lidi moc dobře vědí, kdo byl za války s Němcema, stačí na ně ukázat prstem. Maminka byla trochu unavená a nervózní, tak se s ní nehádala, protože ona se vlastně nikdy nehádala s nikým. Vypily za tu hodinu půl flašky rezné, kterou si otec schovával – nikdo z nás nevěděl na co – a Coufalka se tak lízla, že když šla v poledne domů, hlučně světu zvěstovala mír; že se u Kroměříže pořád ještě bojuje, což bylo náramně dobře slyšet, jí bylo jedno.

Maminka se po obědě, který byl sváteční a který schovala taky otcí, modlila růženec, ale usnula při tom, takže jsme jí se sestrou zuli křápy a položili ji na divan. V jednu, s nezbytným zpožděním, přišel Jan. Byl bez Toničky a sestra na něho dělala cukrblíky. Protože jsem to nechtěl odkládat, přemluvil jsem ho, aby mi pomohl uklidit zahradu, Rumuni si tam bez zábran odskakovali, kdykoli byl reterát za lokálem obsa-

zený. U osvoboditelů se to jakž takž sneslo. I tak se Jan tvářil, jako kdyby mu ta práce nevoněla a durdil se, že místo aby si užíval osvobození, odklízí u nás lejna.

Otec slíbil, že se do večera vrátí. Čekali jsme na něj do půlnoci, maminka pletla, já si četl a sestra zápolila s rádiem, které ten večer s konečnou platností dosloužilo.

Protože se otec do půlnoci neukázal, šli jsme všichni o půl jedné spat. Maminka byla nesvá, dlouho nemohla usnout. Rádi bychom ji utěšili, jenže jsme nevěděli jak.

Ráno jsem vytáhl ze sklepa bicykl a vyjel ke Kremzieru. Kdosi, patrně někdo z májových vlastenců, na ceduli německý nápis hnědou barvou přeškrtl a napsal vedle česky: Kroměříž.

Jel jsem mezi poli, jelikož jsem nevěděl, jestli je na okresce bezpečno. Asi za deset minut mě dohnala sestra. Hned jsem věděl, že ji maminka nepustila, ale nic jsem neřekl. Jeli jsme rychle a zahřáli jsme se. Pak jsme na pár minut zastavili. Báli jsme se spěchat, proč taky...

„Chceš cigaretu?“ zeptala se mě sestra.
„Jo.“

Podala mi cigaretu od oficíra a sama si vzala taky jednu. Zapálili jsme si, lehli si do trávy a kouřili, za chvíli jsme zase naskočili na kola a uháněli dál. Mezitím začalo pršet.

Kroměříž vypadala velice osvobozeně. Ulice zaplnili rozesmátí občané s trikolórami na revérech a pletli se nám pod kola. Z oken visely Masarykovy portréty a československé a sovětské zástavy. Rumunské vlajky neměli samosebou nikde, kdo taky mohl tušit, že nás osvobodí Rumuni.

Přejeli jsme po mostě přes Moravu a za nějakou dobu nás před velikou budovou jakéhosi magacínu zastavil holohlavý chlápek, řka, že tady shromáždili padlé, že jestli někoho hledáme, máme se podívat. Opřeli jsme kola o zeď a já šel dovnitř. Sestra zůstala venku.

Ležela tam spousta těl, většinou muži. Češi a Němci. Viděl jsem tolik mrtvých poprvé v životě a řekl jsem si, že se na ně nebudu dívat, že upřu pohled na jednu stěnu té haly; ale mohl mezi nimi být můj otec, proto jsem se dívat musel. Za války jsem slyšel mockrát, že nacisti někoho z okolí popravili nebo že někdo skončil v koncentráku. Jenže tihle lidi umřeli teď, když je už vlastně po všem. Nechtěl jsem se tam rozbrečet, tak jsme si říkal, že je to prostě pech, blbá náhoda... Pak jsem spatřil otce. Na špinavé podlaze mezi ostatními, zakrváceného, zkrou-

ceného... Vyhlížel žalostně, žalostně i směšně. Jenom nehybné tělo, jaksi cizí a prázdné a nepochopitelné. Stál jsem nad ním pár minut...

„To sou svině hnusný,“ pravil ten malý chlápek, když jsem ho požádal, aby mi s otcem pomohl. Měl jsem v úmyslu sehnat nějaký auták a odvézt ho domů.

„Zasraný svině hnusný. Šak oni uvidí, šak oni taky dostanou svoje,“ rozohnil se ten chlápek a vůbec nevypadal jako orákulum.

Sestra plakala a utírala si slzy kapesníkem, ale na tváře jí padaly kapky deště, takže je měla pořád vlhké, stejně jako já. Objal jsem ji, políbil a chvílku jsme brečel s ní a říkal jsem si, že ji mám strašně rád a už jí dám jednu provždy pokoj. A i když jsem to nakonec neudělal, bylo moc dobře, že jsme tam spolu brečeli. Zapálili jsme si cigarety a koukali na rozesmáté a ubrečené lidi v ulicích. Konečně jsme z jistotou věděli, že je opravdu po válce, že nic už nebude jako dřív.

A ještě dlouho pak byl máj. Po večerech jsme si četli Máchu, kouřili cigarety od šmelinářů a pili režnou, kterou si otec dřív schovával, snad ani nevěděl proč. Byli jsme tři a neměli jsme to lehké.

Za nějaký čas jsem odešel učit na učňovskou školu do Hrotovic. Žil jsem jako anachoret, stýskalo se mi po Janovi a po sestře a po mamince. Lidé měli radost z toho, že je po válce a asi jen málokoho napadlo, že všechno, docela všechno je jiné než předtím; jen málokdo cítil úzkost z toho, co bude.

A já byl sám, ve studené hrotovické škole, na světě, v hrobovém tichu, v malinkém atomu věčnosti, v Teď, které si člověk nesmí moc dlouho uvědomovat, aby mohl žít, v Teď, do kterého se scvrkl čas, tiše oddychuje, aby se zachvíli rozběhl, rychle, tak rychle jako vždycky, aby se pro mě už nikdy nezastavil a odnesl mě do nějakého jiného Teď, tam, kde tohle všechno, tahle léta, tyhle skutky, bude neskutečné a vzdálené, utopené v životě a ve vzpomínání. Slyšel jsem ho, jak oddychuje, stále klidněji, stále pomaleji, jak nabírá sil. A teprve, když rozbil stěny toho hrozného Teď, když se dal do pohybu, teprve pak se mi přestalo svírat srdce.

(Třinec – Val. Meziříčí, prosinec 1998 – říjen 1999)

Milan Orálek: 19 let, rodák z Valašského Meziříčí, žije v Třinci, doposud publikoval časopisecky

BOHDAN IHOR ANTONYČ

Bohdan Ihor Antonyč se narodil 5. října 1909 ve vsi Novycja (dnešní Polsko) v lemkovské rodině vesnického řeckokatolického kněze Vasyla Antonyče. Prostředí Lemků mělo na Antonyče zásadní vliv. Chudí zemědělci na úpatí hor si uchovali nepřeberné množství pohanských zvyků, pověr a magie. Pro Antonyčovu tvorbu bylo významné i poznání velkoměstského prostředí: rodina se r. 1914 přestěhovala do Vídně, později v roce 1919 – po smrti jeho strýce Aleksandra Vološynovyče, který byl polským režimem odsouzen k restu smrti za to, že se zasazoval o připojení haličského Lemkovska k Československu, přesídlila do Michalovců a odtud pak do Medzilaborců.

Na polském gymnáziu královny Sofie v Sanoku se Antonyč účastnil dění ukrajinského kroužku a po maturitě r. 1928 se zapsal na univerzitu ve Lvově, kde vystudoval (1934) slovanskou filologii. Živil se překládáním ze slovanských jazyků, z němčiny i angličtiny.

První báseň otiskl ve Lvovském skautském časopise Vohni v roce 1931 (lemkovským dialektem byl Antonyč silně ovlivněn a jeho stopy si v jazyce nesl i poté, co se na gymnáziu začal spisovnou ukrajinštinu učit). Na podzim téhož roku vyšla i jeho první sbírka Vítání života. V prosinci 1934 následují Tři prsteny, v roce 1936 pak Kniha Iva. Sbírkou Zelené evangelium a Rotace, které Antonyč mínil vydat v roce 1938, vyšly až po jeho smrti. Z jeho prózy se dochovala nedokončená novela Tři mandolíny a poměrně rozsáhlá část ze zamýšleného románu Na druhém břehu. Napsal i libreto k opeře Dovbuš.

Zemřel po krátkém zápalu plic 6. července 1937.

Bohdan Ihor Antonyč byl na Ukrajině dlouhou dobu opomíjen. Teprve v posledních letech (v říjnu 1999 uplynulo 90 let od jeho narození) se jeho jméno opět stává součástí dějin ukrajinské literatury. Antonyčovo dílo – mimo jiné nadčasová sbírka Rotace – je důkazem, že poezie v ní zaujímá skutečně výlučné postavení.

-reé-

D ě d i n a (Tři prsteny)

Krávy se modlí k slunci,
jež ráno plane vlčím mákem
a štíhlý topol stále výše,
jakoby strom se stával ptákem.

Od vozu měsíc odpřahují.
Konopné, širošířé nebe.
Vítr a dálka nedozírná.
V oparu sivém lesa hřeben.

Kohout a kužel a kolébka.
Z hor padá javorové listí.
Den se přelévá do doliny,
jak mléko do hliněné misky.

Ú r y v e k (Kniha Iva)

Hrozím se zhasit světlo lampy,
mám strach, že bude ještě hůř,
tato noc, rozložená v jamby,
do srdce vnikla jako nůž.

Nemohu usnout! Kuropění,
hodiny bijí, měsíc plyne.
Pro můj sen, spánek klidu není
v sedmibolestné Ukrajině.

J a r m a r k (Zelené evangelium)

Můj bratr - krejčí dětských snů,
sešil se zemí nebe.
Šátky planou u kramářů,
pestrobarevný hřeben.

Sekery zvoní, bubny hrají.
Rozluštím snad hádanku:
červené slunce prodávají
v Gorlicích na jarmarku.

R u d ý š á t e k (Kniha Iva)

Jak vatra hoří nad západem
pověry snů a věků dávných.
V záři rudého šátku plane
ztraceno město mého mládí.

Na topolech se hvězdy smějí
a lidé křižují se v hrůze.
Za nocí měsíc zabíjejí
Chasidé v černé synagoze.

Moje městečko tajuplné
v chlapeckých vzpomínkách se ztrácí!
Minulo mládí, znovu plane,
tak jako dávné pověry se vrací.

T e s a ř ů v s y n (Zelené evangelium)

Dubová truhla, v truhle píseň se sekerou.
Tou sekerou tvůj otec denně Boha chválil.
Těž děd byl tesařem. Znáš kostelíků čtvero,
kterými završil vezdejší putování.

Už dávno sekera nepadne ti do dlaně,
neumíš z dřeva touhy okřídlené tesat.
Tak tažní ptáci odlétají z horské stráně
do teplých krajů dolin kvetoucích a děvčat.

V ý c h o d s l u n c e (nezařazeno)

Strašlivé víno zralých nocí
v mé lebce bouří, vše a šplíchá.
Malátný budím se a zmítám,
měsíc mi rozšlapává oči.

Náhle však slyším: jemně, tence,
jasná modř zvoní stále výš.
Drakóne měsíci, zhyň již!
Tu bílý bůh vychází - slunce.

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

P E T R M A D Ě R A

X X X

Má na hřbetě ruky, jíž se přidržuje,
špinavý rámeček od náplasti.
Fotografie všední bolesti
prosakuje až do oken tramvaje.
Smíchovská žena s nepřítomným výrazem
jako zaprášená tráva u zdi továrny.
Takto se mjííme.
Ani já už nemívám takový strach
o svůj život.

X X X

Dole je město, svléká si přes hlavu kouř.
A já se steskem nechám zarůst cestu.
Hloubkou se mihne křídlo, zbloudilá špona
něhy.

X X X

Ostatky světla
jsem našel v koutě lesíka
ustlaného listím.
Polibky v patách chleba.

X X X

Máma tančí v blátě rusalčího jezírka.
Táta si to namířil skrz les
převtělený v chladné dubnové odpoledne.
Poslední bitva na pahorku
a pak už jenom strach, zda dobře dojedou.
Čumíme na hokej. Reflektor z ubytovny
uvrhl do pokladnice loňské bukové a olšové
listí.
V sirobné maringotce
na umakartu zmlkají
křiklavé časopisy,
dojímá mě nepoznaný život stárnoucího otce.

M a s t n é r o h y

Podvozek blondýny na háčích,
v duté hale nasvícený za niterného štěkotu
psa.

Dvě andělíčkářky vrávorají nad plotem.
Přibíhá mne tmavě očichat
v rachitických keřích u kruhové prodejny aut.

Ukrajinec sám na zastávce,
nakloněná větev.

x x x

Zapřisáhlý klid znamenají až
vztažené ruce muže v jemné košili,
vztažené z poslední večeře.
Babička vyžínající srpem
černobýl měla otevřené dveře
do osvětlené síně.
O hebkého kocoura by nezavadil v poli.

S t r á ň

Žížaly v pršce, odepnuté řemínky
od hodinek utopenců.

Dva lahvoně po kapsách,
kolty deštivého podvečera.

H o j

Kdyby se našel na Štědrý večer ve městě
blázen,
co vezme sekyru a vyjde do noci,
kdyby došel k namrzle zaparkovanému autu
a v předním skle prasknul jiskru, vysekal díru,
spatřil by věštbu.
V hlubině, jež trvá celou kolonu čekajících,
zračila by se zlatistá cesta,
pohyb a tep srdce.

Petr Maděra (1970) autor básnických sbírek Krevel (1997) a Komorní hůrka (2001)

ANTONIO DI BENEDETTO

Lítáme

Protože stála před tím nejpříjemnějším a nejneškodnějším tajemstvím, jaké jen může být, a měla chuť povídat, kterou já postrádám, vyprávěla mi o svém kocourovi.

Tak ano. Samozřejmě, ale... Především, protože je sirotek, z milosrdenství někde sebraný, ignorujme jeho původ. Je to kocour a miluje vodu. Nemá rád ty hnojité stoky, dává přednost bahnitým. Funící se tam vrhá, šlape vodu a cáká, potápí si hrdlo a předstírá, že pije, ale nepije, je to čisté labužnictví. Člověk si může myslet, že to není kocour, ale pes. Také díky té jeho netečnosti, pokud jde o přítomnost dalších koček. Ale psy pozoruje z dálky a pouliční rvačky jej nechávají klidným. A protože zvuk, který z něj vychází, je strašně falešný a chraplavý zároveň, člověk neví, jestli mňouká nebo štěká.

Dělám, že mě to udivilo. Ale na nic se neptám, protože ptát se, či to komentovat, by znamenalo, že by se mě zeptala, proč si to myslím a musel bych to vysvětlovat a zaplétat se do dialogu. Ale nemluvíme spolu: mluví se. Znovu si připomíná to, co ví a chce vědět víc.

Je to kocour a miluje vodu. To nás neopravňuje myslet si, že to má být pes. Ani se nenabízí otázka, zda to je pes či kocour, protože ani jeden z nich nelétá, a toto zvířátko létá, už je to několik dní, co vzlétlo.

Čekám, jestli se zeptá, zda si myslím, že jde o kouzla. Ale ne, vypadá to, že ji to ani nenapadá. Mě také ne, ačkoliv si to myslím. Lépe řečeno, myslel jsem, že si to myslí ona. Ale ne.

Nepřekvapuje tě to?

Ano, jistě. Překvapuje. Jak by ne. Udivuje mě to. Mohlo by mě to překvapit, proč by ne. Ale ne. Můžu být překvapený, že kocour – pes létá. Ale já nic neříkám. Přemýšlím. Napadá mě, že ona předpokládá, že jsem překvapený, protože to, na co ona myslí, je kocour, ale může to být pes, a to, co může být kocour nebo pes, může být nějaký pták nebo nějaké jiné zvíře, které létá. Měl bych být překvapený, protože to, co myslíme, že je, není. Nemůže. Překvapuje mne snad, že nejsi to, co si tvůj manžel myslí, že jsi? Udivuje mne snad, že nejsem to, co si má žena myslí, že jsem? Tvé zvířátko je cynik, nic víc. Zkušený cynik.

ze španělštiny přeložila Michaela Jančová

JAKUB CHROBÁK

DINOTICE

Kus vody,
chlad loňské zimy,
petrolej v lampě:

po kouskách slyšet větu,

neslyšnou zpověď listoví
co zetlí na troud okrový.

JAN VÁLEK

HLÍDÁNÍ KAMENNÉHO VEJCE

vartu drží hrubo řezaný, kloubnatý panák
rudé korály má vbity do očnic
hlídka koná se z draplavé štěpkaté skály vzaté
ze styku

země s mořem

je usazen na skále: muž

střežené kamenné vejce je bílé a vápencové,
odjinud

a stejné: omleté v příboji

celek na letité ztmavlé polici jednou, dvojí a
trojí způsobou nazrává

líhnutí nelze čekat, alespoň klasické

jinak bude

bude jinak

na líhnutí lze čekat: alespoň

DĚKUJU PĚKNĚ

spím takový stesk:

věci se nadám

že letím. padám

vstříc řvavým radám

a... plesk...

...ASI MĚ NEPOZNAVÁTE, ALE JSEM TO JA, UMBERTO E., KTERÉHO MILUJETE DÍKY KNIŽE "VĚRNOST SEMIOTICKE OPULENTNOSTI"...

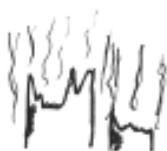
...TROCHU VAŠ DNES ZASVĚTÍM DO TOHO, CO SE MI STALO - BYL JSEM PŘI JEDNĚ REKONSTRUKCI, KTERÁ SE TYČÍ LITERÁRNÍ HISTORIE...

МОСКВА 1812 г.

© Michal Jareš

- A NEBYLO TO JEN TAK NĚCO.
ZACHRAŇOVALI JSME S
JEDNÍM ZNAMÝM "SLOVO O PLUKU
IGOROVĚ", KTERÉ SHOŘELO V
ROCE 1812 V MOSKVĚ...

~~МОСКВА 1812г.~~
ВСЕТИН 2001г.

TEDY, BYLO TO SAMOZŘEJMĚ
JAKO, TAKOVÁ REKONSTRUKCE...
MĚLA OUIĚM NEDOZÍRNÉ NÁSLEDKY

- KROMĚ POPÁLENIN TŘETÍHO
STUPNĚ JSEM PŘISEL I O SVĚ
KRAŠNĚ VOUSY !!!

POKVAČOVÁNÍ...

ZNOVUOBJEVOVANÝ SVĚT JANA KOBZÁNĚ

Jan Kobzáň (1901 – 1959) je jedním ze čtyř slavných malířů ze Soláně, legendárního místa nad Velkými Karlovicemi. Společně se třemi dalšími umělci, Františkem Podešvou, Aloisem Schneiderkou a Karlem Hofmanem, se usadil na tomto valašském kopci v polovině 30. let minulého století a pobýval tam až do své smrti. Tady vznikalo jeho malířské dílo čerpající z tradic Valaška, tady se dotvářel a vyhraňoval jeho svět, v němž se fantazie mísí s realitou a fikce doprovází obrazy skutečných událostí.

Malíř Kobzáň se vzdal velmi záhy kariéry průmyslového výtvarníka v Baťových zlínských obuvnických závodech (pro Tomáše Baťu vytvořil světoznámou firemní značku) a šel do hor za svým snem naplňovaným zbojnickými mýty a legendami, aby objevoval jejich příběhy a po svém je interpretoval. A to s velkým malířským rozmachem a lehkostí tvůrce, který nehledá vzory, nenapodobuje, nepřizpůsobuje se ani moderním, ani módním výtvarným směrům a tendencím. Dychtivě vstřebával všechno, co nacházel blízko země a poblíž prostých lidí, zejména těch, které dobře znal z okolí dřevené chalupy, vlastního atelieru, který si postavil těsně pod soláňským hřebenem. Měl stejně tak blízko k dynamicky pojaté linií jako ke slovu či tónům. Když v roce 1927 vydal knížku O zbojníkách a pokladech z Moravského Valaška, ilustrovanou 40 vlastními dřevoryty, udivil literáty obrazností a citlivým vztahem k valašskému nářečí. Získal okamžitě velkého přítele v Jiřím Mahenovi, který mu také otevřel cestu do Lidových novin. Tam po dobu několika let, i válečných, přispíval svými pověstmi, vyprávěnkami a příběhy.

V posledních letech vzrostl zájem veřejnosti o tvorbu a osobnost Jana Kobzáně, ale i ostatních malířů ze Soláně. Vzniklo sdružení – Kruh přátel Karla Hofmana, které iniciovalo společnou výstavu Čtyři ze Soláně v Karlovském muzeu ve Velkých Karlovicích (září 2001). 2. ročník Malířských cest kolem Soláně (rozhraní června a července 2001) byl motivován 100. výročím narození Jana Kobzáně. Zkušený etnograf a historik J. F. Piperek napsal o Janu Kobzáňovi monogra-

fii, která ho představuje nejen jako originálního malíře a spisovatele, ale také jako neobyčejně široce založenou osobnost s intenzivním zájmem o veškeré dění, osobnost s neutuchajícím entuziasmem. Takto působí na čtenáře i svérázný malířův portrét, který vznikl z korespondence mezi Janem Kobzáněm a spisovatelem Oldřichem Šuleřem v době, kdy spisovatel připravoval k vydání svou knížku *O Janíčkově maléřečkovi* (vyd. Praha 1960), která je literárním obrazem malířova života. Ze Šuleřova textu, který existuje doposud pouze v rukopise, uvádíme ukázky dopisů (jsou psány mezi lety 1956 – 1959), jejichž autorem je valašský malíř a spisovatel Jan Kobzán.

nedatováno

Milý Oldřichu,

V Liptáli jsem vždy rychle zapomněl na hladovění v Praze. Maloval jsem v lese, ale třeba také od rána do pozdního odpoledne, ani jsem si na jídlo nevzpomněl. /Kreslival jsem si do náčrtníku a na volné listy záběry z přírody, celek, krajinová zátiší i detaily, stromy, kořeny, pařezy, květiny, keře...

Přišel jsem domů, na dvoře ukazují tetičce, co jsem všecko nadělal, ona praví: Šak, nezdaro, nepřijdeš k obědu, nejíš, čekáme ta, tam to máš v trůbě! Najednou se mně při jejím připomenutí jídla spustily sliny v ústech a takový strašný hlad naráz (jak kdybych nikdy dosud nejedl a byl vlk).

Člověk snadno zapomíná na utrpení, na hlad, na zlé – a leze třeba do nové války jak hovězí dobytek – Tak jsem se při svém mládí a letoře cítil na světě, jak kdyby mně nikdy nic nescházelo a jako by mě ani v budoucnu nečekalo nic než jenom pohoda. Bezstarostnost 100%!

Když jsem někdy šel do divadla v Praze, pak jsem domů strašně pospíchal „honem něco udělat“ také tak krásného. Zdál se mně vždycky život tak nádherný, když jsou na světě takové věci jako divadla, koncerty, balet (balety nadevše: dojímal mne ruch pohybu, choreografický element hlavně).

Ležel jsem hodně v knihovnách, Zem. musea, Knihovna univerzitní, Slovanská knihovna, Umělecko-průmyslového musea, školní umprumácká knihovna, no prostě – všady jsem hledal husity, Valachy, zbojníky...

Však *cosi si při hovorech se mnou odneseš.*

Tvůj Jano

(Pozn.: Vzpomínka se vztahuje k době studií na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze a návraty do rodného Liptálu. Vysokoškolská studia malíři umožnil a finančně malíře podporoval Tomáš Baťa.)

nedatováno

Oldřichu,

k poslednímu dotazu, jak vypadal T. B.

Snad by se měl T. A. B. kreslit od začátku jako člověk, kterého potřebuje každá doba, zvláště doba naše a budovatelská. Sympatický, skromný, nenáročný se zřetelem k osobním potřebám. Když mu překážely v létě dlouhé rukávy v práci a vyhrnované vždy znova mu spadaly – a horko bylo – T. A. B. je prostě utrhł pod ramenem a byl možná prvním Evropanem s krátkými rukávy u košile. Pak se mu stalo, že utržené rukávy, strčené nahonem do kapsy, vytáhl ve společnosti pražských průmyslníků a neskrývaně si s nima utíral zpcené čelo v domněnı, že je to kapesník. Ředitel Blažek ho upozorňuje – pozdě. Řehot: „Ten Baťa, balík venkovský!“ Ale T.B. byl vždy duchapřítomný a nenechal se ani velikými hovady přivést do rozpaků. Uměl se smát lepší než jinı.Chlapsky!

Postavou byl jaksi mezi střední a normální výškou dobře urostlého člověka. Vypadal větší, než byl, působil jako chlapa kus. Ale mně se zdával někdy malinký – tak malinký uprostřed nádvoří podniku, když spěchával do budovy č. X nebo Y. Šaty se nenosily rozevláté (kabát spíš přiléhavý, nohavice podobně). Měl vyvinutou obličejovou část též. Tělo dosti útlé, mrštné, ale pohyby rázné, neukvapené. Vypadal ladhě i přes tu hřnatější hlavu.

Česal se na ježka, ale ty vlasy chtěly jakýsi pohyb, nebyl to ježek austrijáckého četníka ani ježek pruských státníků. Aby hřnatost obličejje mírnil, nechával si narůstat (v letech 20.) licousy, vlastně kotlety. Chtěl vyhlížet lordovsky a námořnicky. Jistě to měl očıhlé ve světě. Oči modré, sytě modré. Opravdu zvláštnı jiskru, jas v oku, třpyt oka,

o kterém se u žen říká, že je zlověstný, u mužů geniální: zvláštním způsobem vykle- nutá čočka-pupila, znak rasy Arabů a Špa- nělů, Italů-Vlachů, možná balkánských Vala- chů...

Rád naslouchal druhým, počkal se svým slovem, póza bez pozérství. Přirozeně míval palce u ramene za vestou. Vzpřímený kráčí, spěchá – hlava vždy o kus napřed před tě- lem, jak užuž chtěl být na místě, kam směř- ťuje. Chodíval do dílen i sám, ale tam už se ho chytilo hejno vedoucích odd. Jeho jednání bylo klidné – prostřed štábu – chodě po díl- nách, nikdy si nesesedne – nebláznil jako poz- ději často Jan, ten si sedne třeba i na stůl... Baťa každého zdraví, každého vidí – i kdybys chtěl přejít diskrétně kolem. Jeho „Vítám vás!“ znělo úplně lidově, sousedsky, pona- šemu, valašsky a venkovsky...

Zdravím! Jano

(Pozn.: Iniciály T. B. zn. Tomáš Baťa)

nedatováno

Milý Oldřichu,

po odeslání dopisu si vzpomínám (k pa- sáži odchod ze školy, brigáda):

Vlivem rozvádění T. A. B. od dalšího stud., zvl. u Švabinského, rozhodl jsem se jet do Ameriky, Max Šv. to schvaluje: Kdybyste jel jen tam a obrátil se hned nazpátek, bude to mít dalekosáhlý význam a vliv na další roz- voj. V úvahu připadala jen Am. Již., seznámil jsem se s lidmi, kteří tam byli, i s cest. Fri- čem, který si ze mne chtěl udělat jakéhosi dokonce experta pro styky s J. Amerikou (kaktusy). Varovali mne však před jeho me- todami styku s lidmi, trochu otrokářské pro- stě. Měl jsem sto chutí, byl i honorář od B. Kočího. Ale jak jsem uviděl Valašsko, chod- níky, pocítil svobodu, nechal jsem se navést na zakoup. motoc. a poznával jsem „forman- ské cesty“, Štramberk atd. Největší půvab měly chodníčky ke Škrabanečkom a Palom do Ščrbkovéj (Hošťálková), na Pivovařiska, pytláci Filípek, Húšč, lháři a bajajové naši. To už se orientuješ. Byl tu prof. Válek, ani slyšet o Am., máte tady exotiku, když se vám chce exotiky! Býval jsem jeho žákem, druhý staří- ček Škrabaneček. Měl první republiku za vr-

chol, parlament za prostředek, kterým lze dosáhnout každého pomýšlení: v tom jsme se neshodovali, napsal jsem dokonce něco o zbojnicích, kde se polemicky dotýkám těch „možností“ pomýšlení. Tak jsem zůstal na Valašsku... Nepřestával jsem po 1926 přemýšlet o zbojnictví jako o vážné záležitosti, záležitosti aktuální. To byl přechod k létům 1939 – 1945 (partyzáni).

Nech sa buček zeleňá! Kobzán, Soláň.

(Pozn.: Tomáš Baťa usiloval z praktických důvodů o rychlý návrat malíře z pražských studií, neschvaloval příliš jeho další studia u prof. Maxe Švabinského na Akademii múzických umění; staříček Škrabánek (Škrabaneček) – lidový písmák, který probudil u Kobzáně lásku k Valašsku; Bedřich Kočí (1869 – 1955) – pražský nakladatel a komerční ředitel Národních listů; Frič Vojtěch Alberto (1882 – 1944), český botanik, etnograf, cestovatel po Jižní Americe, spisovatel; Válek Josef (1871-1937), vsetínský rodák, stř. prof. v Brně, etnograf, redaktor valašských sborníků a časopisů.)

Připravil -dm-

Revue pro literaturu, filosofii a jiné

**poezie/próza/vzpomínky/
rozhovor/studie/recenze/
glosy/archivalie**

**Adresa redakce:
Křižkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59**

<http://aluze.hyperlink.cz>

ALUZE

DOPIS PŘES KOPEC, Z JEHOŽ DRUHÉ STRANY SE PNE PSÍ VÍNO

Přátelé,

existujeme vedle sebe už tolik let, ale ještě stále zůstáváme vůči sobě imunní a skutečnost našich dvou časopisů se v každém z nich přechází taktním mlčením.

Případá mi divné, že za a) mě to napadá až teď, a za b) nikoho nenapadlo navázat vzájemný kontakt.

A přitom je to přes kopec.

Z této strany kopca jeví se celá věc takto: Když se koná v plném počtu a na tradičním místě redakční porada, všichni mezi hlty přirozeně nakukují směrem k Syrákovu. Ať chceme nebo ne, je v azimutu tohoto pohledu i Psí víno. Nechci nic přibarvovat, takže veřejně vyznávám, že se o něm moc (skoro vůbec) nemluví. Ale! Jednotliví jeho přispěvatelé se stávají součástí našich hovorů a nejčastěji v tomto duchu hovořícím jsem já. I proto jsem se rozhodl celou věc vyřešit.

Především je tu otázka geograficko-historického označení: Valašsko. Když hokejoví fanoušci tvrdí, že „Zlín není Valašsko“, mají pravdu jen v užším smyslu toho slova. Proto navrhuju, že se termín může stát hodnotou užívanou oběma časopisy, ovšem rozhodující slovo v případných sporech o něm by zůstalo Textům. Protože ale Psí víno po žádné takové hodnotě neprahne, myslím, že tento bod můžeme uzavřít jako bezpředmětný.

Dále je tu otázka poezie. Zde trvám na tom, že ta valašská, v Textech tištěná, je lepší. Pokud by snad Psí víno cokoliv namítalo, může se tato otázka stát předmětem jednání, přičemž konečné slovo (jak bylo naznačeno výše) je stejně v kompetenci redakce Textů.

I tak je ale výborné, že „mladí autoři“ dostávají příležitost na obou stranách kopce. Přesto si myslím, že by nemělo jakýkoliv smysl vyměňovat si e-mailové adresy, jak se teď tak často děje na setkáních „mladých umělců“; za prvé proto, že si sám nedokážu srovnat svoji korespondenci, za druhé proto, že v Textech už toho mládí tolik není. Ale doufám, že se teď mohu spolehnout na loajalitu zbytku redakce, na večírky Textů přijedte, dáme vědět kdy.

Však to máte jenom přes kopec.

Myslím, že na první kontakt jsem žvanil dlouho, tak na závěr něco osobního: sedím v skládacím lehátku, civí na mě bílé morče a jsem obrácený zády k Syrakovu. Hledím směrem k Rožnovu. Pěkně se smráká, voní tu dřevo a vůbec je tu ospravedlnitelné nemyslet na žádný literární život. Myslím, že všichni, kteří se na takovém „životě“ (který jako kdyby se ze života vytrácel) podílejí, by měli takovou klatbu podstoupit. Přišli bychom na jiné myšlenky a snad splatili i staré dluhy.

Ostatně: mívejte sa.

Váš Jakub Chrobák

Z VALAŠSKÝCH PŘÍSLOVÍ

Čím spěšej sa dívka vydá, tým prv to má odbyté.

Kdo dobře zelže, jak dyby pravdu pověděl.

Do nabitej flinty nefúkaj!

Dochtoři lidí léčija, slivovica občastňuje.

Dokel jedna trnka, dycky řitka brnká, dokel jedno ovoce, dycky řitka plpocce.

Když sem nemoh, moh sem, včil když možu, tož zas nemožu.

Hlava šedivá, řiť bláznivá.

Každý smrdí jak može a chce.

Najlepší chleba sú zemňáky.

Nemá-i roba v hubě fajku, tož mele pantem.

Nemíšaj sa mezi otruby, nebudú to svině žhrať.

Néni horší, když je zle, ale když to dlúho trvá.

Robu nebij, ale čagan z ruky nikdy nepúščaj.

Scaní bez prdú je jak láska bez mrdú.

Sedlákovi dycky motyka z řiti trčí.

Snadno sa sere, když druhý tlačí.

Ten, kdo umí, dělá, kdo neumí, káže.

Valach aj když pije moc, nikdy nepije dost.

Valach má umřít při rozumu, v papučách a s valaškú v ruce.

Ze zelé sa uši hore držá.

Ze „Slovníku valašského nářečí“ Silvestra Kazmíře, který vyšel v Nakladatelství Dalibora Maliny ve Vsetíně v září 2001.

ZPĚT K ŽLOUTNOUCÍM STRÁNKÁM PAPIŘU

Možná je to s podivem, ale Texty už čtvrtým rokem existují jako nehmotná součást globální pavučiny. Podobně jako řada dalších projektů, i ony prošly svým vývojem, až do dnešní podoby, která je k nalezení na adrese <http://www.inext.cz/texty>. Česká pavučinka je poměrně malá, ale i tak je naplněna literárními projekty.

V uplynulých měsících jsme měli možnost slyšet a číst poměrně hodně silných slov o možném zániku tradiční literatury a klasické formy knihy, tak jak ji doposud známe. Pozornost se soustředila především na takzvanou elektronickou knihu. I v našich zemích se vedla poměrně živá diskuse. Ale co to vlastně ta elektronická kniha je? Na tuto otázku doposud mnoho odpovědí nezaznělo. Pro všechny její podoby je však i nadále společné, že se opírají o text, tištěné znaky. Tedy o něco, co klasickou literaturu doprovází již několik staletí. Takže žádná velká změna. Pouze list papíru je, nebo spíše: *může být*, nahrazen obrazovkou počítače, nebo jiného přenosného zařízení. Přesto se zdá, že diskuse na toto téma utichá. Je však jen otázkou času, který ze stávajících formátů se prosadí v praxi. Je to problém důvěry v zabezpečení obsahu této elektronické knihy před jiným čtenářem, než kupcem. Ano, elektronická kniha není ničím jiným než předmětem obchodu a zisku. Tato změna v distribuci textů však nic nevyovídá o proměně literatury samotné. Svou roli hraje i nedůvěra autorů z možného pozměnění díla. Poslední rozhodnutí amerických soudů navíc značně znejistila nakladatelství a internetová knihkupectví prohlášením, že elektronická kniha není knihou.

To se však týká děl obecně. Existuje však vůbec nějaká „*síťová literatura*“ jako samostatný žánr? Zatím mne nic nepřesvědčilo o její existenci. I rozsáhlé experimentální texty, které mohou být plné hypertextových odkazů, nebo jsou psány více autory a připouští více možných čtení, se nakonec rozpadají na jednotlivé drobnější celky, které tvoří tradiční formy: novela, povídka, reportáž, fejeton, píseň atd... (dále doplňte dle svého uvážení). Navíc, přes veškerou okatě proklamovanou „originálnost“ se jedná o postupy, které jsou k nalezení přinejmenším v tvorbě členů skupiny OULIPO, u Calvina, Cortáзара, Borgese, v surrealistických hrách. Inovace spočívá pouze ve využití nových možností nového média. Nic to však nevyovídá o kvalitách takto tvořené literatury a jednotlivé tex-

ty jsou nadále spojovány s jednotlivými autory. Literatura si nadále zachovává individuální charakter, ani zde nedochází k zřetelnější proměně. Do povědomí doposud ani neproniklo žádné dílo, které by se závažněji podílelo na literárním dění. Aspoň ne na tom českém. Jistou výjimku lze spatřovat v absolventském projektu studentky AVU Markéty Baňkové **Město.HTML** (<http://mesto.avu.cz>), který získal poměrně značnou pozornost v očích čtenářů i médií a nyní je dostupný i v anglickém překladu. Postupně budovaný příběh nabízí více možných čtení a čtenář může sám rozhodovat o podobě příběhu a osudu postav a zkoumat možná autorská řešení. Byl to jeden z prvních vážnějších projektů v českém prostředí, který dokázal využít možností hypertextu a nejčastěji byl označován za interaktivní internetový román. Pokud můžeme určit nějaký zástupný znak, kterým se internetová literatura liší od literatury guttenbergovského typu, pak je to interaktivita. Slůvko, které funguje jako zaklínadlo a záštita všech obhájců tohoto typu literatury. Ale ve skutečnosti je to pouze text doplněný o odkazy a vizuální a sluchovou informaci.

Před několika málo měsíci byl v život uveden projekt s názvem **Evidky** (<http://www.evidky.cz>), který byl spojen se jmény několika známých literátů: Ondřej Neff, Michal Viewegh. Dnes již počáteční mediální humbuk utichl. Těžko lze podobnému projektu vyčítat komerční zaměření, ale i zde se ukázalo, že moc peněz a cílená reklamní masáž dokáží udělat svoje. Jako by najednou ani neexistovaly již delší dobu na podobném principu fungující **Neknihy** (<http://www.neknihy.cz>). Světla reflektorů byla zaměřena jinam. I když je tento rozsáhlý server zaměřen na distribuci knih v elektronické podobě, zároveň připouští, že „s pomocí tiskárny z ní lze vykouzlit opravdovou knihu.“ Mezi oběma projekty je mnoho styčných bodů. Liší se však v jednom podstatném: Neknihy dávají šanci publikovat a prosadit se každému. Čtenář se tak jenom stěží orientuje v záplavě rukopisů, z nichž by naprostá většina neměla šanci na zveřejnění klasickou cestou, díky svým nízkým kvalitám. Strategie Evidky je opačná. Svou pozornost soustředili na několik málo známých autorů a činnost se bude rozšiřovat postupně. Potencionální návštěvník se tak rovnou dostává k textům, u kterých je záruka jakési kvality.

Dva výše zmíněné projekty jsou však co do počtu návštěv zcela zastíněny **Písmákem** (<http://www.pismak.cz>). Jeho stránky věnované amatérské tvorbě fungují již od roku 1999 a jsou zahlce-

ny neuvěřitelným množstvím textů. Víc než o cokoliv jiného jde o fórum, kde lze konfrontovat své názory s ostatními autory a případnými kritiky. I když je to nejnavštěvovanější literární stránka, mnoho kvalitní literatury zde k nalezení není. A pokud ano, tak jenom s velkými obtížemi. Popularitou lze jenom těžko srovnávat kvalitu, rozdíl mezi Evidkami a Písmákem je jako rozdíl mezi Respektem a Bleskem. Přesto se jedná o nejproduktivnější a nejrozsáhlejší dílnu českého internetu. Texty zde však zanikají v anonymitě a jsou zasypány hlušinou.

Na absenci projektů si síťová literatura tedy stěžovat nemůže.

Je pravděpodobné, že se ve stále větší míře budeme setkávat s digitálními publikacemi. Zánik klasické „gutenbergovské“ podoby knihy se ale přinejmenším odkládá. Internet se stává významným distribučním kanálem, pokud jím již není. Literaturu samotnou však doposud ovlivnil spíše námětově, nikoliv formálně. Většina možností, které literatuře nabídl, zde již existovala, byť s technickými komplikacemi. Toto prostředí přímo vybízí k intertextualitě. V mnoha případech tak před námi za pomoci odkazů vystává text složený z mnoha fragmentů, změť složená s postupně nabalovaných útržků. Chybí však text, který umíme nebo dokážeme přečíst. Lineární text tištěné literatury zde ustoupil do pozadí. Většina takto tvořených textů je však pouhým svědectvím literární komunikace, nikoliv literaturou samotnou, a tak se znovu a znovu vracím ke své knihovně plné papírových knih. Doufám, že i Vy.

Pavel Kotrla

MALÁ RECENZE NA NIVEČ

„To není báseň, / pár slov, pár čárek, / tečka.“
– A toto není recenze na **Samomluvy** Vojtěcha Kučery, je to pouhý pokus o **malou recenzi**.

Znal je za mé mladosti každý. Po celé dny procházeli vesnicí z jednoho konce na druhý, tam a zpátky, občas zašli o kus dál, na sousední katastr. Podle akcelerace jejich chůze se dalo spolehlivě předpovídat počasí. A neustále něco polohlasem brebentili, jen tak, pro sebe; nikoho neobtěžovali, málokdo je naplno vnímal. Jenom když je bičoval déšť, vykřikovali, a při bouři se smáli jako Vítkorka. Samochodci a samomluvcí. Obecní blázni. (Nemohu si teď vzpomenout, zda Jan Skácel napsal malou recenzi na obecního blázna, jako ji napsal na

obecního opilce nebo na generála.) Znal je Bohuslav Reynek, když formuloval v jedné ze svých posledních básní status básníka: „Blázen jsem ve své vsi... Kam jdeme, nevíme...“

Vybavuju si tyto reálie bytšího světa nad Kučerovou sbírkou. Jsou to trochu zadržlé i výrazně umné útržky samomluv chodce. Ne augustinovských soliloquií či markaaureliánských folozofických hovorů k sobě. Jsou to spíš tlumeným hlasem rytmované, studem preparované vzlyky, „dumky osamělého chodce“. Chodce jdoucího deštivou nocí i mrazem, procházejícího se kolem a kolem parku i po vendryňském nádraží, Björnsonovým sadem či křížnými cestami v zamrzlém lese. Potuluje se „někam odněkud“, vrací se domů, nebo bezcílně „příblble nocí vrávorá“ – on, „věčný sebežrav“, zanecháváje za sebou „siluety prošlých nároží“. Kučerovy verše bolí. Zadržovaný sten, pláč, třeba jen vzpomínkou oživený, jsou častými průvodci.

Je sympatické, že tyto samomluvy na cestách necestách neplynou jako nepřetržitý proud blekotajících bláznů z dětské vzpomínky. Kučerův chodec „co chvíli zastaví“ a hledá – mlčení. Při zapisování slov je dobrým ekonomem. Dopřejme si malé statistické extempore: Na jednačtyřicet básní mu stačilo 314 veršů, průměr činí 7,6 verše na jednu báseň (v závěrečném oddíle sbírky dosahuje průměr 5,8 verše). 16% veršů čítá maximálně po třech slabikách (plných 10% je tříslabičných). Touto hospodárností nebuduje autor nějaký pevný tvar na způsob haiku apod. Ve výpočtech jsme nebrali v počet úvodní „životopisnou“ báseň, nejdelší, postavenou do čela jako předmluvu. V jejím závěrečném trojverší Kučera představuje svou poetiku: „Bojím se slov. / Až příliš / mě zaléhá jejich význam.“ Na dalších stránkách se jí nezpronevňuje. V minimu slov se mu daří akumulovat co nejvíc energie. Ne vždy se to zdaří úspěšně a s nepochybným účinkem, tu a tam slovo pod přílišným tlakem povolí. (Básníkově přiznání: „A drolilo se.“) To jsou však zanedbatelná škobrtnutí. Tam, kde „nebylo slov“, se mlčí. To je ctnost víc než chvalitebná v našem užvaněném světě.

Odvažuje-li se autor ze **Samomluv** přes **Tišinu** uvádět **Vniveč** (jde o názvy tří oddílů sbírky), neprovádí nějakou autodestrukci a nechvalořečí nějaké apokalyptické dějství. Slovník spisovného jazyka českého dokládá existenci **niveče** dávným klasičkem Klostermannem jako zastaralou a dává do souvislosti se zkázou, zmarem a ničením. Uvádíli Kučera něco do zmaru, míří na hluk, lomoz, chaos. Domnívám se, že příslovce „vniveč“ odkazuje

u něho spíš do nejhlubších propastí nitra, k samému jádru existence, k onomu nezničitelnému Nic, o němž tolik věděl sv. Jan od Kříže. Jeho jméno se zde nevybavuje jen tak pronic zanic. Možná to vypadá trochu krkolomně, ale nacházím aluzi i na jiného velkého Španěla: Ignáce z Loyoly, v úvodní básni: „Když jsem si před třemi lety zlomil nohu, / myslel jsem, že jsem básník.“ V Ignácovi se v podobné situaci před staletími zrodil světec (a koneckonců také básník). Tyto dvě existence – básník a světec – nemají k sobě daleko“ blázen pro Krista, a blázen pro – Hekubu?

Mojmír Trávníček

(Vojtěch Kučera: Samomluvy. Vyd. Vetus via, Brno 2000, 66 str.)

KYTICE: K. J. ERBEN – F. A. BRABEC

Před čtyřmi roky si F. A. Brabec jako předlohu pro svůj filmový režisérský debut vybral ve své době skandální, provokující a šosáky pohoršující Jarryho divadelní hru Král Ubu. Nyní sahá po zdánlivě opačné předloze, po Erbenově sbírce lidových balad, jednom z tradičních děl české literatury devatenáctého století, zatíženého přívlastkem „povinná školní četba“. Přístup ke klasice může být pokorný, „nikoho nepohoršující“, nebo naopak novátorský. Škála takovéto interpretace se pak pohybuje od šokující, za každou cenu moderní a neokoukané podívané, až po zkoumavý pohled autora, zbavený balastu navyklého přístupu k látce.

Sedm balad, které si autoři z celkových třinácti vybrali, je rámováno modelovou scénérií českého venkova s dominujícím kostelíkem, zlatavými poli a stoletým stromem na kopci. Krajinu kříží procesí, ať už s veselou nebo pochmurnou hudbou, potuluje se tu chlapeček s píšťalou a nad celou krajinou se rozprostírá nekonečné nebe s mraky, jež se občas pohybují závratnou rychlostí. Melodická, libozvučná hudba dokresluje harmonický výjev, po němž následují příběhy prostoupené smrtí, tajemnem a lidskými vášněmi. Rodinné a milenecké vztahy jsou tématem těchto malých tragédií, v nichž mrtví k sobě stahují živé (Svatební košile), nevinné děti umírají (Vodník, Polednice, Kolovrat) nebo je jim přislíben brzký skon (Štědrý den). Hřbitov a márnice, zhasínající svíce, pohřební průvody odkazují k přítomnosti konce. Měsíc v úplňku, odbíjení půlnoci a tajemná jezerní hladina zase

symbolizují nebezpečné a strašidelné tajemno. Všechny příběhy jsou pochmurné, po krátkém štěstí, radosti vždy přichází krutý trest. Pouze jediná balada – Zlatý kolovrat - končí šťastným shledáním milenců, kterému však také musí předcházet trojí smrt.

Baroková obraznost, hra světla, stínu a barev se promítá do části balad a ze stručného, skromného vyprávění vytváří nabubřelé obrazy doprovázené nevěrohodným a krkolomným odříkáváním veršů. Tento přístup vrcholí v baladě Vodník, kde matka v rudém modelu saténových šatů a s temně červenými jablky na klíně se pateticky a procítěně rozkřikuje na nebohého vodníka, je stavěna před pozadí rozkvetlých třešní, takže vznikají výtvarně krásné (avšak bezobsažné) obrazy. U postavy vodníka dochází u Brabce k interpretačnímu posunu, už to není zlomyslný skřet, ale myslící, citlivá bytost. Tato změna však vnáší do příběhu zmatek, neboť se může zdát, že ubohá dívka se do něj taktéž zamilovala a nyní ji tyranská matka brání v lásce k němu a k dítěti, nebo, pokud jej nemiluje (což z obojakého dívčina jednání můžeme jen hádat), neznáme důvod odporu k tomuto krasavci. Výtvarnou samolibostí je poznamenán i Zlatý kolovrat, v němž se střídají záběry lesa s holými kmeny a spadáním zlatavým listím s přeplněnými, bohatými interiéry. Na opačné straně od této výtvarně bohaté obraznosti stojí černobílá balada Dceřina kletba, v níž tragický příběh je nastíněn minimem prostředků. Místo pestrobarevných, rekvizitami zasycených celků se výpověď o dívčině nešťastném osudu „omezuje“ na detaily tváří. S působivou strohostí (podobně jako Erbenův text) je načrtnut drobný příběh s rozměry tragédie. Svatební košile se od zbývajících šesti balad liší svým pojetím. Zatímco ostatní příběhy jsou líčeny jako chmurné tragédie nebo pohádkové mravoučné příběhy s drastickými motivy (Zlatý kolovrat), zde se setkáváme s překvapivým odlehčením a s nadsázkou. Jestliže v úvodní baladě (Kytice) smutní sirotci hladí kvítka na maminčině hrobečku, až srdce usedá, zde se nám za oknem komicky pohupuje, vznáší a s lehkostí pluje vzduchem postava mrtvého vojáka, který si v letu neopomene přčísnout svou prořídou patku. A stejně tak umrlcovo střídavé vstávání a lehání doprovázené skřípotem a hlomozem, znevažuje tento hororový příběh, aniž by mu však ubíralo na napětí a gradaci. Brabcovo zpracování střídá vážnou, chmurnou polohu (Kytice, Šťedřík večer), s pohádkovým zabarvením (šťastný konec a kouzelný dědeček ve Zlatém kolovratu) s ironickým,

znevažujícím přístupem (Polívka v roli Polednice, Svatební košile). K interpretačním posunům však dochází zřídka. Verše jsou zasazeny do malebných obrázků, které uzavírá maskarní průvod, masopustní rej masek. Za maskami se skrývají jednotlivé postavy, i ty zemřelé, a všichni společně křepčí v průvodu. Snímáním masek, odhalováním tváří maškar, jako by se celá balada proměnila ve hru, a „představení“ skončilo, aby pokračovalo o kus dál. Ale ani tato poslední douška nesnižuje zbytečnou nabubřelost a patetičnost filmu, který se jen na pár místech povznáší nad těžkopádný přednes a vyvažuje ze zpomalujících, vracejících se motivů (zvláště stokrát viděná rychle se pohybující oblaka a pravidelné sfoukávání svíček použitých jako rámec jednotlivých příběhů).

Ačkoli Brabec s velkou pečlivostí využívá scenerie českého venkova, jeho atributů (průvody při příležitosti nejrůznějších svátků) a samotné balady líčí dávné zvyky a pověry, přesto vytvořil svět naprosto sterilní (čistá odosobněná světnice, upravený hřbitov), časově a prostorově neukotvený. Této neživé modelovosti dociluje vynecháním folklórních a jiných (nejen) hudebních motivů a místo do signifikantních šatů povětšinou obléká své postavy do univerzálních kostýmů. Stavení ve Vodníkovi pak připomíná více než staročeskou světnici dokonalý domek na klíč ozdobený vyumělkovanými slaměnými ikebanami. Národní akcent je potlačen ve prospěch univerzální srozumitelnosti (zvláště zdůrazněný koloběh času) a výtvarné afektovanosti.

Brabcův přístup ke Kytici se stává novátorským a osvěžujícím v okamžicích rezignace na výtvarnou stylizaci, která se již mění v únavnou režisérskou manýru, a v ironicky laděných pasážích. Celkově se však Brabec nedokázal povznést nad představivost ze školní četby, ať už je ozdobena létajícím peřím, listím nebo bílými květy.

Dora Viceníková

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Slezská 781, 756 61 Třinec

adalbert.weles@centrum.cz

<http://www.weles.cz>

